

Türkiye-İsrail Anlaşması: Kar ve Zarar Hesapları

Eşref Bedr / İsrail konusunda Araştırmacı-Uzman

Türkiye-İsrail arasında yapılan kabataslak anlaşmalar, gözlemciler arasında birtakım tartışmalar çıkardı. Bu anlaşmaya göre, 2010 yılında dokuz Türk aktivistin ölümüyle sonuçlanan Mavi Marmara gemisi olayına müteakip her iki taraf açısından kopan ilişkiler sorunu bitirilmiş olacak ve iki ülke arasında tekrar normalleşme sağlanacak. Bu anlaşmayı olumlu bulanlar olduğu gibi eleştirenler de var. Bölgenin yaşadığı kutuplaşma ve peşin hüküm vermeye iten eksenlerden uzak durarak anlaşmanın karlı ve zararlı taraflarının kimler olduğu sorusu öne çıkmaktadır.

Bir kaç çeşit anlaşma müzakeresi vardır, bunlardan en önemlisi her iki tarafın da çıkarına uygun veya "kazan-kazan" diye bilinen müzakere yöntemiyle bir anlaşmaya varabilmektir. Öyle ki her bir taraf, zorunlu olarak orta bir çözüme ulaşmaya kanaat eder.

Bir diğer müzakere türü taraflardan birinin zarar etmesine karşı bir tarafın kazanç elde etmesi uğruna yapılan müzakeredir. Bu "kazan-kaybet müzakereleri" ismiyle de bilinir. Bu müzakere türü, iki taraf arasında güç dengesi olmadığında meydana gelir. Ve yine bu müzakere türü, stratejik alanlarda değil taktiksel konularda görülür.

Türkiye-İsrail anlaşmasının yapısına bakıldığında; iki taraf arasındaki müzakerelerin, "kazan-kazan" yöntemiyle yapıldığı sonucunu çıkarmak mümkündür. İki taraftan birinin, bütün isteklerini gerçekleştirdiğini söylemek zordur. Zira bu anlaşma, 26/06/2016 tarihli Yedioth Ahronoth Gazetesine göre birçok madde üzerine sıralanmış; bunların en önemlileri şunlardır:

1. İki taraf arasındaki ilişkileri bütünüyle normalleştirmek. Bu normalleşme, karşılıklı büyük elçilerin atanması; Birleşmiş Milletler ve NATO gibi uluslararası kuruluşlarda herhangi bir tarafın, diğerinin aleyhine hareket etmeyeceği taahhüdü şeklinde olacak.
2. İsrail, Türkiye'nin Gazze şeridinde götürmek istediği insani yardım malzemelerini İsrail Güvenliği altında olmak kaydıyla Aşdod limanından sokmasına izin verecek. Aynı şekilde İsrail; Türkiye'nin Gazze şeridinde elektrik santrali, su arıtma istasyonu ve hastane kurmasına izin verecek.
3. Türkiye, İsrail askerlerinin cesetleri konusunda Hamas ile İsrail arasında aracılık etmeye hazır olduğunu belirtti.
4. İsrail, Mavi Marmara gemisinde ölen ve yaralananların ailelerine tazminat olarak 21 milyon dolar ödeyecek.
5. Türkiye, Mavi Marmara olayından sorumlu tutulan İsraili komutanların yargılanmalarını durduracak.

6. Türkiye, Hamas'ın İsrail aleyhine faaliyet yürütmek için kendi topraklarını hareket merkezi olarak kullanmayacağını taahhüt edecek.

7. Her iki taraf, güvenlik ilişkilerini yeniden başlatacak.

8. İsrail'den Türkiye'ye gaz boru hattını döşemek için müzakerelere başlanacak.

Bu anlaşmayı doğru değerlendirmek ve kazançları-kayıpları belirlemek için, iki tarafın da daha önceki konumlarına ve tutumlarına bakmak gerekir. Kriz başladığından beri Türkler, ilişkilerin normalleşmesi için üç şart öne sürdüler. Bunlar, özür dileme, tazminat ödeme ve Gazze şeridinden ablukanın kaldırılmasıdır. Türkiye, iki isteğini tam bir şekilde gerçekleştirebildi. Bunlardan biri özür dilemedir ki İsrail zaten daha önce bu özür dilemişti. Diğer tazminat ödemedir ki İsrail'in bunu kabul etmesi, Türk aktivistleri öldürme suçunu itiraf ettiği anlamına gelir.

Ambargoyu sona erdirmeye isteğini kısmen gerçekleştirse de bu anlaşma, ablukanın tam bir şekilde kaldırılmasını içermiyor. Ancak bu anlaşma, Türkiye'ye yardım malzemelerini İsrail limanları aracılığıyla Gazze'ye sokma hakkı tanıyor. Ayrıca tıbbi tedavi, elektrik akımının kesilmesi ve içme suyu yetersizliği gibi sorunların çözümü için hastane, elektrik santrali ve su arıtma istasyonu kurma imkanı veriyor. Bu durum, ablukanın kısmen kırıldığı anlamına gelir. İnsani yardım malzemelerinin Gazze'ye akışı, Türkiye-İsrail ilişkilerinin sıcaklık ve soğukluk derecesine bağlı olacaktır. Aynı şekilde Gazze vatandaşlarının, dışarıya seyahat edebilme sorunu da çözülmüş değildir.

İsraililer açısından bakıldığında onlar, müzakerelerde bazı isteklerini şart koştu. En önemlilerinden biri İsraili komutanların adli kovuşturmasının durdurulması; ayrıca Türkiye'deki Hamas bürosunun kapatılıp üyelerinin kovulmaları; ayrıca daha önce müzakere metinlerinde olmayıp İsraili asker ailelerinin baskısıyla sonradan ortaya çıkan bir madde var ki o da şudur: İsraili asker cesetlerinin geri verilmesi için Hamas'a baskı yapılması.

İsrail, adli kovuşturmanın durdurulmasına yönelik talebinde başarılı oldu. Hamas bürosunun kapatılması konusundaki talebinde kısmen başarısız oldu. Zira bunun yerine Hamas'ın, İsrail işgaline karşı faaliyet yürütmek için Türk topraklarını hareket merkezi olarak kullanmasını engelleyen İsrail'in talebi yerine gelmiş oldu. Öte yandan İsrail, Gazze'deki esir askerlerin iadesinin anlaşma metnine bağlanması talebinde tam başarısız oldu.

Bu temel taleplere ek olarak her iki taraf da ekonomik, siyasi ve artı güvenlik konularında birtakım kazanımlar elde etme imkanı buldu. Türkler; askerler ve ateşkes anlaşması gibi birçok konuda Gazze şeridiyle kurulacak ilişkiler noktasında, artık başvurulacak bir adres olmakla siyasi kazanım elde edeceklerdir. Bunun yanında insani problemlerin çözümüyle ilgili bölgesel bir taraf olmakla Türkiye'nin manevi kazanımları olacak. Dahası Gazze pazarının Türk mallarına açılması ve döşenecek gaz boru hattı ile Türkiye üzerinden Avrupa'ya gaz ihraç etme imkanı bulmakla Türkiye'nin ekonomik kazanımları da olacaktır.

İsraililer ise, bu anlaşma ile Türkiye'yi yanına çekme ve ilişkileri normalleştirmekle siyasi ve güvenlik açısından birtakım kazanımlar sağlayacaklar. Bu kazanımların en başında İsrailin NATO faaliyetlerine katılmak için önündeki engelleri kaldırmak ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya gaz ihraç etme imkanı bulmaktır.

Bu anlaşmanın kaybedenleri arasında hem Filistin yönetimi hem de Mısır yer almaktadır. Zira Filistin yönetimi, bu anlaşmanın bir tarafı olmadı. Belkide bu anlaşmayı basın-yayın aracılığıyla duydu. Az da olsa kaybedenlerden biri de Mısır başkanı Abdulfettah es-Sisi yönetimidir. Çünkü refah sınır kapısından yapılacak seyahatler onun elinde ve yönetiminde kalmış olsa da Gazze kartı artık kısmen onun elinden alınmıştır.

Hamas Hareketi açısından bakıldığında bu anlaşma, Hamas'a kısmi kazanımlar sağlamıştır. Zira Hamas, bir havaalanı ve liman inşa etmek suretiyle ablukanın tümünden kaldırılmasını istiyordu fakat bu gerçekleşmedi. Onun kazanımlarından birisi Türkiyedeki bürosunun kapatılmaması ve esir askerlerin teslim edilme şartının anlaşmada yer almaması oldu. Öyle ki bu kazanım, İsraili asker ailelerini bu anlaşmayı protesto etmeye sevketti ve bu aileler, yapılan anlaşmanın Hamas'a ödül verme niteliğinde olduğunu dile getirdiler. Aynı zamanda bu anlaşma, yakın bir vade için olsa bile Gazze şeridini zımnen yeni bir savaştan uzak tutma anlamı taşımaktadır. Henüz anlaşmanın mürekkebi kurumadan İsrail'in Gazze şeridine saldırması imkansızdır. Bu durum, İsrail parlamento üyesi koalisyon gurup başkanı David Bitan'ın zaten bunu açıkça ifade etmesine ve Gazze'ye yönelik İsrailin elinin kelepçelendiği şeklindeki kanaatini ortaya koymasına yol açtı.

Sözün özü siyasette sürekli düşmanlar ve dostlar bulunmaz; siyasette sürekli bulunan şey çıkarlardır. Türkiye ve İsrail'in çıkarları, yaşanan husumeti bitirmek üzerine kesişmiştir. İsrail'in çıkarı, sürekli yeni gelişmelerin görüldüğü karışık bir bölgede düşmanlarını azaltma, dost ve müttefik dairesini genişletme yolunda saklıdır. Bununla beraber anlaşma sonucu gaz ihraç etme gibi ekonomik kazanımları vardır. Türkiye'nin çıkarı ise kendisini bir hayli kuşatan gerginlikleri azaltmak ve Batıdaki siyonist lobiler tarafından dile getirildiği sanılan terörle gizli ittifak suçlamasını bertaraf etmektir. Böylesi bir anlaşma, Türkiye yönetimine karşı yürütülen basın yayını saldırısını hafifletir ve Türkiye'nin ekonomik ve siyasi atılım yapmasını sağlar.